

МЕЃУНАРОДЕН СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА , ОХРИД

ЧЕРНОДРИНСКИ VS. ДУКОВСКИ

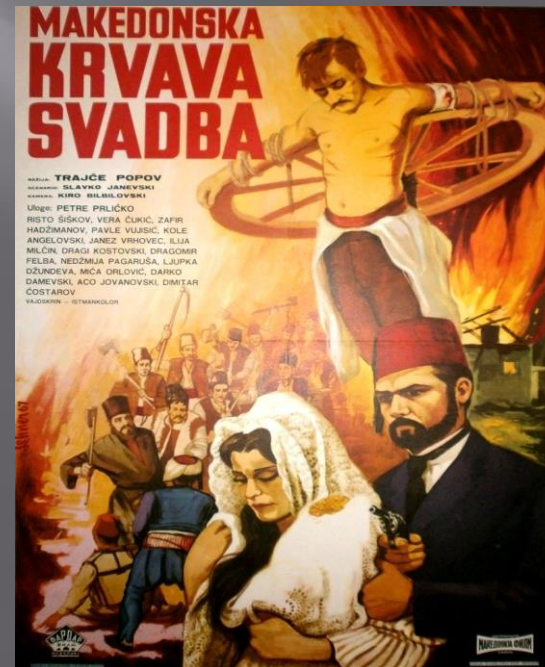
(120 ГОДИНИ ОД ПРАИЗВЕДБАТА НА „МАКЕДОНСКА
КРВАВА СВАДБА“ И РЕДЕФИНИРАЊЕ НА
ТРАДИЦИОНАЛНИОТ ЖЕНСКИ ИДЕНТИТЕТ
ВО „БАЛКАНОТ НЕ Е МРТОВ ИЛИ МАГИЈА ЕДЕЛВАЈС“)

ПРЕДАВАЧ: ПРОФ. Д-Р АНГЕЛИНА БАНОВИЌ-МАРКОВСКА

20 АВГУСТ 2020.

„Македонска крвава свадба“ на Војдан Чернодрински (битово-социјална трагедија од 1900., филмувана во 1967.) има класична композициска рамка со црно-бела матрица. Базирана е врз реален историски настан, објавен како дописка во весникот *Реформи* според која некој турски бег грабнал млада македонска девојка додека жнеела на неговата нива. Таа се обидела да изврши самоубиство фрлајќи се во бунарот на неговиот чифлиг. Кога родителите побарале помош од странските конзули, девојката изјавила дека не сака да се потурчи, па била ослободена.

Фикционалните драмски рамки во кои е сместено ова реално сиже се речиси идентични со историските, освен во последниот чин кога мелодрамата преоѓа во трагедија.

Драмата е базирана на љубовен триаголник меѓу двајца млади и турски феудален моќник. Содржи две тематски сили: ликот Цвета со нејзините најблиски (братот Дуко и љубениот Спасе) и ликот Осман-бег со својата придружба (Расим, Шефкија, Исмаил). Идеолошките, националните и верските разлики меѓу ликовите не допуштаат семантички трансформации во целиот тек на драмското дејствие.

Што открива актантската консталација?

Одбиен како љубовник (а мотивиран од моќта, која може да биде задоволена само ако бидат остварена: „Арна девојка грабнав, ама инаетчија е, не се турчи“), субјектот на драмското дејство „грабнување“ (Осман-бег), ќе ја трансформира својата страст во osveta која го познава само законот на јатаганот („Трнот ако не го исечеш, ќе ти ги ископа очите“).

Мотивирана од *отпорот* кон туѓото и непознатото, објектот на драмското дејство „грабнување“ (Цвета) ќе се обиде да го сочува својот етнички и верски идентитет, па стравот од загубата на верата и честа, ќе премине во страв за зачувување на личниот и националниот идентитет („Коли ме, беси ме, што сакаш прај, ама ја Туркина не бидвам!“).

▣ Под притисок на јавноста и странските конзули, турскиот кадија ќе допушти пресврт во судницата: Цвета ќе се врати кај своите, подготвувајќи се за свадба со љубениот, но суетниот Осман-бег нема да ја прежали загубата на пленот..

▣

▣ На денот на свадбата (меѓу Цвета и Спасе), Осман ќе го убие братот на Цвета и повторно ќе ја грабне. Таа ќе му забие нож во градите, но ќе биде убиена од Шефкија, изговарајќи ја култната реплика: „Умирам, но Турчинка не станувам“.

- ▣ Крајот на драмскиот текст го содржи таксиномискиот нуклеус кој ја испишува логиката на македонската *крвава* судбина:
- ▣
  - ▣ ропство или слобода = живот или смрт!
- ▣ Погледнете го целиот филм:
- ▣ <https://www.youtube.com/watch?v=avJtG5lZWt4>

Постмодернистичкиот драмски текст „Balkan is not dead или Магија еделвајс“ на Дејан Дуковски (напишан 1992 година, филмуван 2013.) е личен прочит (травестија и рециклажа) на култната македонска драма на Војдан Чернодрински, од почетокот на 20 век. Во него, не само што е реконструирано и ресемантизирано драмското дејство од *Македонска крвава свадба* (1900), туку е деконструиран и митот за непокорот на македонската патријархална жена.

И додека на почетокот од 20-те век Европа ужива во Веће Ёрописе, Отоманската империја ги живее на Балканот своите последни денови...

Биполарната матрица карактеристична за „Македонска крвава свадба“, овде е деконструирана за да биде преиспитана и надградена со приказните на неколку нови драмски ликови од различни етникуми и конфесии: едната приказна говори за љубовта меѓу историските личности Мустафа Кемал Ататурк (таткото на модерна Турција) и убавата битолчанка Елени Каринте; другата меѓу фикционалните ликови Анѓа (сестра на Елени) и Осман-бег, а третата меѓу Едис (султановата главна анамка) и Влаот Икономо.

Сите три приказни засведочуваат еден интеркултурален (балкански) контекст кој ќе ги олабави традиционалните стеги и ќе го редефинира монолитниот (верски и национален) идентитетот на македонската жена. Драмата нуди можност за помирување наместо конфликт, но клучното прашање сепак е – љубов или омраза?

Повеќе од еден век живее љубовната приказна за таткото на модерна Турција, Мустафа Кемал Ататурк, и убавата битолчанка Елени Каринте, ќерка на богатниот трговец со јажиња и восок, Евтим Каринте. На нивната романса ѝ недостигаат факти за да биде историски засведочена, иако се прикажува дека младата девојка била маѓепсана од сините очи и перфектниот француски јазик на идниот Ататурк...

Kemal Ataturk (1881 -

*don't le
for you,*

До Кемал Ататурк, некаде и некогаш !

Поминаа толку години, а јас сеуште, секој ден,
чекам абер од тебе. Ако некогаш го добиеш ова
писмо, сети се и види ги солзите на хартијата.
Годините си врват, овде сешто се зборува за тебе,
нешто се случува. Ако го читаш писмово додека
љубиш друга жена, искрени го и прашај ја дали
верува дека некоја си Елени Каринте од Битола, го
потпрошила цел живот за човек со кого била само
еден ден ? А, ако ја љубиш неа, како што јас те
љубам тебе, не и кажувај ништо, нека биде среќна
како што си ти ! Ако пак сеуште ја паметиш
девојката од балкониот и не љубиш друга, знај дека
те чекам и дека ќе те чекам цел живот ! Знам дека
ќе се вратиш, дека не си ме заборавил. Татко ми
умре. Има цела година од оној ден од кога ме грабна
од тебе, ме закуучи дома и не ме пушти цел месец.
Не плачев, знаев дека убае му се сите капаци и
затвори. Човекот со кој тој сакаше да се венчам го
видов само еднаш и ме праша дали ќе можам да го
љубам ? А јас му реков: "Не, јас си го љубам првото
либе!" И повеќе не го видов. Татко ми никогаш не
ми прости, а ни јас нему. Не сум веќе млада и убава
како тогаш.....
Цел живот во еден ден!

Куката во кој
на Кемал Ат.
и секогаш ќе те чека твојата Елени

Romantici.mk

И нереализираната љубов меѓу фиктивните ликови Анѓа и Осман-бег ја доведува во прашање „средбата“ меѓу Истокот и Западот (муслиманите и христијаните), но иако нуди можност за разбирање, предрасудите се доволно силни за да предизвикаат семејна драма и раздор. Фокусиран на страста кон Анѓа, Осман очајно се обидува да ја освои, не сфаќајќи зошто таа, и покрај убиството на нејзиниот сакан, сепак не може да го засака....

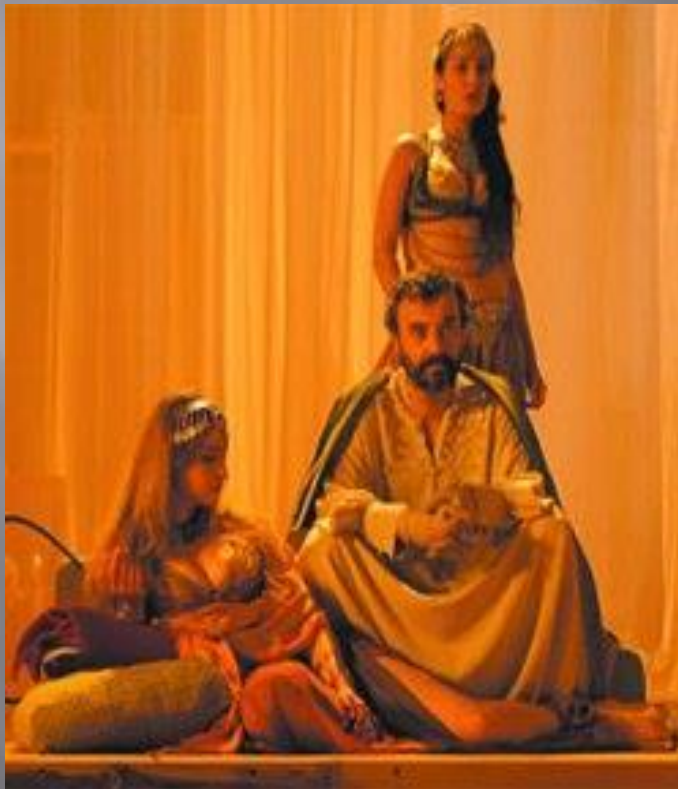
Трејлер: <https://www.youtube.com/watch?v=p3eBkDkDLQ0>

Но, каква е *имагологијата на другоста* во двете драми: „Македонска крвава свадба“ (1900) и „Баклканот не е мртов“ (1992)?

И во двете, *другиот* е „ориенталниот друг“, но ако кај Чернодрински *другиот* беше развратен, поган, насилен а *нашиот* чесен, кроток, правоверен, кај Дуковски имаме и една поинаква *другост* – еден „контаминиран“ (не)патријархален женски идентитет, кој благодарение на разбудената сексуалност, ќе ја доживее другоста како (харемски) егзотичен симбол на (не)откриена телесна страст.

Различниот пристап кон другоста кај двата автора може да се увиди преку споредбата на монолозите на двата централни лика, Цвета од *Мак. крвава свадба* и Анѓа од *Балканот не е мртов*.

Во драмата на Чернодрински, Цвета вели: „Турчинка да бидам?!... У, чувај ме господи, умирам, ама Турчинка не станувам!“ (Чернодрински, III, 1).

Во драмата на Дуковски, Анѓа размислува вака: „Знаев дека има смисла... Решив да останам со Осман. Доста е од крв. Доста е од омраза. Не е во Осман ѓаволот. Во сите е...“ (Дуковски, *Лудиум*, 38).

Монологот на Цвета открива пасивен драмски лик (лишен од глас, избор, сексуалност и моќ). Таа го претставува монолитниот идентитетски концепт, роден од стереотипното имаго за другоста: младата Цвета е симбол и за непокорот на македонската патријархална жена (истрајна, девствена, верна), но и за македонската нација (таа е претставник на колективниот, политички идентитет).

Монологот на Анѓа открива драмски субјект со избор. Таа ја урива стереотипната претстава за монолитниот (национален и верски) идентитет на македонската жена: ја отфрла другоста како закана и преку еден ритуален премин (венчавка со Осман), се позиционира во центарот на драмското дејство. За Анѓа на Дуковски, Осман не е противник туку продуктивен соговорник кој има егзистенцијално значење за нејзиното себесознавање... Оттаму, наместо очекуваната култна реплика „Умрев ама Турчинка не станав“ (својствена за Цвета на Чернодрински), Анѓа на Дуковски вели: „Умрев ама...“, оставајќи ја отворена дилемата, дали и во оваа драма, Балканот (не) е навистина мртов...

Погледнете го целиот филм:

<https://www.youtube.com/watch?v=EJLzL3DRMzk>

Благодарам за вниманието